

2. వైష్ణవ యాగము

- ఎత్తున

వేదవ్యాస ప్రశీలమైన సంస్కృత మహాభారతమును తెలుగులోనికి అనువదించిన కవితయములో ఎత్తుపైగ్రథ ఒకరు. శంఖుదాసుడు, ప్రబంధ పరమేశ్వర బిరుదాంకితుడు. ప్రోలయేమార్ద్దీ ఆస్తానకవి. 14వ శతాబ్దమునకు వెందినవాడు. హారివంశము, స్వసింహాపురాణము వీరి యితర రచనలు. జబ్బగతిలో నస్సుయును, భావగతిలో తిక్కనను అనుసరించి రెండు గతులకు సామరస్యము గూర్చిన గొప్ప కవి.

ప్రస్తుత పాఠ్యభాగము వైష్ణవ యాగము మహాభారతములోని అరణ్యపర్వమునుండి గ్రహించబడినది. దుర్యోధనునికి గల దైవభక్తి, సాంప్రదాయములమీద నమ్మకము తేటత్తులమగునట్లు ఎత్తునకవి చక్కగా ఈ పాఠ్యభాగమున వ్యక్తించేను.

ధర్మరాజు రాజసూయ యాగము చేసిన మొదలు దుర్యోధనునకు అట్టి యాగము చేయవలెనని ఆవేష్ట కలిగి తన కోరికను పారోహితులకు వెలిబుచ్చేను. వారు అలోచించి శత్రువులైన పాండవులను జయించిన తరువాతనే రాజనూయ యాగము చేయవలయునేగాని, వారిని జయించుటకు ముందు చేయుట సాధ్యముగాదని, వైష్ణవమనిఁడి యజ్ఞము రాజసూయ యాగంబులో సమావమని, ఆ యజ్ఞమును చేయవుని, పూర్వము తీక్ష్ణమై ఆ యాగము చేసెనని చెప్పగా దుర్యోధనుడు ఈ యజ్ఞము తగినదని తలచి కడ్డ, శకునల అనుమతిని పొంది, తల్లిదండ్రులకు, బ్రోణాచార్య, విదుర, భీష్మ, కృపాచార్యులకు తన అభిప్రాయమును తెలియబరచి వారి అనుమతిని పొంది వైష్ణవయాగము చేయపూసుకొనుట ప్రస్తుత పాఠ్యభాగ కథాసందర్భము.

పిదప దుర్యోధనుడు యజ్ఞమునకు సన్నాహములు ఆరంభించుట, యజ్ఞమునకు ధర్మరాజుదులను రమ్మని ఆహ్వానము వంపుట, ధర్మరాజు, భీముడు లమ అభిప్రాయములను తెలిపి పంపుట, దుర్యోధనుడు వైష్ణవయాగమును జరిపించుట ఇందలి కథాంశములు.

:- దుర్యోధనుఁడు పైష్టవం బను యజ్ఞంబు సేయుట :-

1. వ. వారిచేత నమజ్ఞాతుం డయి నగరసమీపంబున నొక్క పుణ్యస్తలంబునం దఫిల యజ్ఞగృహాంబులు నతి రమణీయంబులు గాఁ జేయించి, యజ్ఞో పకరణంబులును సమస్త వస్తువిశేషంబులును సమకట్ట నియోగించి, శుభదినంబునం బరమభ్రాహ్మణ సహాయుం టై నియత దీక్షాభనంబు వహించె నంత.
2. ఆ. అఫిల దేశవాసు లైన రాజులను, బ
విత్రచరితు లైన విప్రవరుల
నర్థిఁ బిలువ దూత లరిగిరి కౌరవే
శ్వరునియజ్ఞఁ జేసి సమృదమున.
3. వ. అం దొక్క దూతంబిలచి దుశ్శాసనుండు “నీవు ద్వైతవనంబునకుంజని పాండవులను రుద్రాక్షమవాసు లయిన భూసురులను గౌరవేశ్వరు నధ్వరంబునకుఁ బిలువు” మని పనిచిన వాఁడునుం జని ధర్మజం గని యి ట్లనియె.
- *4. ఉ. వీరుఁడు కౌరవుండు నిజవిక్రమలబ్బసముస్త తార్థసం భారములన్ మహాధ్వర మపారబలుం దొనరించుచుండి, పెం పారఁగ నిన్నుఁ దమ్ముల మహోద్యిజలం బిలువంగఁ బంచె; ధా త్రీరమణేశా నెమ్ముఁ జను దెమ్ము తదధ్వరముం గనుంగొనన్
5. వ. అనిన ధర్మజండు వాని కి ట్లనియె.
6. చ. “అనముడు ధా ర్తరాష్టుడు మహాధ్వరకర్మధురీణుఁ దయ్యే నా విని ప్రియ మందేఁ జిత్తము; పవిత్రత మయ్యుఁ గులంబు; వింట? ద్వై నను దగ మేము వూనిన ఘనం బగువూనికి దీర్ఘ కెవ్విధం బున నట రా నొడంబడము; భూవరుతో నిది సెప్పు మేర్పడన్.”
7. వ. అనియె నప్పుడు భీమసేనుం డాదూతం జూచి “యోరి వినుము; పదుమూఁ డగు నేఁటి కడపటుఁ బాండవాగ్రజాండు దీప్తంబగు శస్త్రా ప్రుదసానంబునందు ధా ర్తరాష్టుమతశతకంబుఁ బపువరించి వేల్చి రణసత్త్రంబు సేయుటకు వై వచ్చుంగాని యందాకం జనుదెంచుట

గలుగ దని యా దుర్యోధను నెదురన వాయోడక చెప్పు” మనిన
వాడును మగిడి చని ధర్మనందను ప్రియవచనంబులను, వ్యకోదరు
నిష్టురోక్కులను ధా ర్తరాప్సుల కెఱింగించే; దదనంతరంబ.

8. క. చనుదెంచిరి కౌరవు
సనమున ధరణిఁ గల నిఖిలజనపతులును స
నృనులును, సమ స్తుజనులును
ఘనభుజు జన్మ బుఁ జూడఁ గరిపురమునకున్.
9. వ. వారికెల్లను దగిన సత్యారంబులు సేయను, బాత్రదానంబులు గావిం
పను, ధృతరాప్సుండు విదురుం బనిచె; నవీధంబునఁ బ్రసిధ్దదక్షిణా
న్యితం బై, ప్రభూతాన్న పానసంతర్పితసకలజనం బై, యథిమతాంబ
రాభరణపరిపూజిత భూసురప్రకరం బై, యథాకాలవిహితకర్మలకలాపం
బై, యథాశాస్త్రియం బై వైష్ణవయాగంబు నిర్వఫ్మంబుగఁ బరి
సమాప్తం బగుటయు.
10. క. అవభృధశోభితుఁ డై కౌ
రవముఖ్యండు భూరికనకరత్త తతుల భూ
దివిజలఁ బూజించి, నృపుల
వివిధవిధుల సత్కరించి వీడ్చులిపే దగన్.
11. వ. అట్టియొడ నధ్యరోత్సవాగతు లై న జను ల నేకులు ధృతరాప్సు నందను
సమృఘం బున నిట్లునిరి
12. క. “జనపతు లెవ్యరు నివ్విధ
మున నిర్వఫ్మ ముగ నఖిలభూజనసమోగై
దనముగఁ జేసి రె సత్కృతు?
వనశు! భవత్పుణ్యమహిమ లాశ్చర్య మిలన్.
- *13. శా. సారోదారవిభూతిషై మును హరిశ్చంద్రుం డౌనర్సుం గ్రియా
పారీణుం డయి రాజసూయ; మది సెప్పున్ వింటి; మయ్యజ్ఞముం
గౌరవోత్తుముఁ డై నధర్మసుతుడుఁ గావింపఁగఁ గంటి మే;
మా రెండున్ సరి గాపు నీమఖముతో నత్యాన్నతిన్ భూవరా!

14. క. శఃజన్మ మొనర్చియ గా
దే జగదా వర్తకీ ర్తిదీపితు లై య
వ్యాజసురలోకసుఖముల
బ్రాజిల్లిరి రఘు యయాతి భరతాదిన్మపుల్”
15. తే. అని నుతీంపంగ మణియును నంద కొంద
అయ్యధిష్టిరు రాజసూయంబుచిదుర
పాలుఎంబోల దీమఖము వై భవసమ్మద్ది”
నని తలంచిరి నిజహృదయంబులందు
16. వ. అనంతరంబ నిరంతరానంద మంద మందాయమాన మానసుం డగుచు
మానవేశ్వరుండు దమ్ములు దొరలు బంధుజనంబులుం బరివేష్టింపఁ, బొరజనదత్తాశీర్షాద జయజయశ బ్లాశ భ్రాయమానదిగ్యభాగుం డగుచుఁ
బుణ్యాంగనా కరకలితలలితాక్షతవిక్షేపంబులును, బటువందిమాగధ
సంకీ ర్తనంబులును గైకొనుచుఁ బురప్రవేశంబు సేసి, రాజమందిర
గతుం డై ధృతరాఘ్వనకు, గాంధారికఁ గృపద్రోణభీములకుం బ్రణ
మిల్లి యుల్లంబు వికసిల్లఁ గనకాసనాసీనుం డయ్యు; నప్పుడు కర్ణుం
డతని కి ట్లనియె.
- *17. ఉ. “భాగ్యము గాదె కౌరవన్యపాల! భవన్యఖ మిష్టపత్రియా
యోగ్యత నిర్యకల్పముగ నొంద సమా ప్రి; నశేష ధాత్రియున్
భోగ్యమ నీకు; నింక రణభూమి, బృథాసుతులన్ జయించి న
మృగ్యశశాలి వై భువనమాన్! మొనర్పుము రాజసూయమున్.
18. క. అది యొమ్మెయి నగునో యని
మదిలో వగవంగ వలదు; మఘవతనూజుం
గదనంబునఁ జంపక యే
పదనభదావన మొనర్పుఁ బార్థివముఖ్యా!”
19. తే. అనినఁ గర్భుఁ గౌగిటఁ జేర్పి, యన్న రేంద్ర
నందనుఁడు “సీసహాయత నాకుఁ గలుగఁ
బాండపుల నోర్చు టెంతటిపని మహాత్ము!”
యని సహాదరసహితుఁ డై హర్ష మొందె.

అధ్యయన వేదిక

అర్థములు

ఉపకరణములు	=	వస్తువులు
విషపరులు	=	బ్రాహ్మణాశేషులు
అర్థి	=	కోరిక
అధ్యయనము	=	యజ్ఞము
పనిచిన	=	ఆజ్ఞాపించిన
ద్విజులు	=	బ్రాహ్మణులు
ధాత్రి	=	భూమి
పశువరించి	=	బలిపశువుగా నొనర్చి
వేల్చి	=	చంపి
వృక్షోదరుడు	=	భీముడు
కరిషురము	=	హాస్తినాపురము
దివిజులు	=	దేవతలు
నృపులు	=	రాజులు
విభూతి	=	సంపద
మఖము	=	యజ్ఞము
బ్రాజిల్లిరి	=	ప్రకాశించిరి
యుధిష్ఠిరుడు	=	ధర్మరాజు
పృథాసుతులు	=	కుంతీదేవికుమారులు (పొండవులు)

సంఘలు

ఈ క్రింది పదములను విడదీసి, సంఘలను పేర్కొని సూత్రములను వివరింపుము.

యజ్ఞోపకరణాంబులు; కౌరవేశ్వరుడు; నిష్ఠురోక్తులు; సమున్నతార్థములు; పొండవాగ్రజుడు; అత్యున్నతి; అన్నరేంద్ర.

సమాసములు

ఈ క్రింది పదములకు విగ్రహ వాక్యములు వ్రాసి, సమాసముల పేర్లను వ్రాయుము.

యజ్ఞోపకరణంబులు; వవిత్రచరితులు; విషవరులు; వృక్షోదరుడు;
నిష్టరోక్తులు; అనఘుడు; కరిషురము; భూసురుడు.

నానార్థములు

అని	- యుద్ధము, సేన
ధాత్రి	- తల్లి, నేల, దాది, ఉసిరిక
అంబరము	- ఆకాశము, వస్త్రము

పర్యాయ పదములు

ఉదరము	- పొట్ట, కుష్ణి, కడుపు
ధాత్రి	- భూమి, వసుధ, ధరణి

ప్ర్యత్యుత్యర్థములు

వృక్షోదరుడు	- తోడేలు పొట్ట వంటి పొట్ట గలవాడు (భీముడు)
దివిజాలు	- స్వర్దమున బుట్టినవారు (దేవతలు)

అర్థ సందర్భములు

1. “నెమ్మిజనుదెమ్ము తదధ్వరముం గనుంగొనవ్”
2. “భూవరుతోనిదిసెప్పుమేర్పడన్”
3. “భవత్పుణ్య మహిమ లాశ్వర్యమిలన్”
4. “సరిగావనీ మఖముతో నత్యస్నతిన్ భూవరా!”
5. “భ్రాజిల్లిరి రఘు యయాతి భరతాది నృసుల్”

ప్రశ్నలు

1. దుర్యోధనుడు యజ్ఞమునకై గావించిన ఏర్పాట్లు ఎట్టేవి?
2. ధర్మరాజు, దూతల నడుమ జరిగిన సంభాషణను వివరించుము.

3. భీమోనుడు దూతతో నేమని పల్గొను?
4. దుర్యోధనుడు వైష్ణవయాగమొనర్చిన విధమెట్టిది?
5. వైష్ణవయాగమును గూర్చి ప్రజలెట్లు పొగిడిరి?
6. కర్ణ, దుర్యోధనుల సంభాషణను వివరింపుము.

వ్యక్తరణాము

2. తెలుగు సంఘాలు

పూర్వ పరస్యరంబులకు పరస్యరంబేకాదేశంబగుట సంధి యనంబడు.

- త్రికసంధి : 1. ‘ఆ, ఈ, ఏ’ అను సర్వామంబులు త్రికంబులనబడును.
2. త్రికంబులమీద అనంయుక్త హాల్లునకు ద్విత్యంబు బహుళంబుగానగు.
 3. ద్విరుక్తంబగు హాల్లు పరంబునగునపుడు ఆచ్చికంబగు దీర్ఘమునకు ప్రాస్యంబగు.

ఉదా :- ఆ + చోట
 ఆ + చ్చోట
 అ + చ్చోట = అచ్చోట

టుగాగమసంధి - కర్కృధారయమునందుత్తునకచ్చిపరంబగునపుడు ‘టు’ గాగమంబగు.

ఉదా :- పేరు + ఉరము = పేరుటురము
 కఱకు + అమ్ము = కఱకుటమ్ము

రుగాగమసంధి : 1. పేదాది శబ్దముల కాలు శబ్దము పరంబగునపుడు కర్కృధారయమునందు రుగాగమంబగు.

ఉదా :- పేద + ఆలు = పేదరాలు
 భీద + ఆలు = భీదరాలు

2. కర్మధారయంబునందు తత్ప్రమంబుల కాలు శబ్దము పరంబగునపుడు అత్యంబునకు ఉత్సంబును, రుగ్మాగమంబునగు.

ఉదా :- ధీర + ఆలు = ధీరురాలు
గుణవంత + ఆలు = గుణవంతురాలు

